

BNA Gebouw van het Jaar 2009 Regio Oost Juryrapport

INLEIDING

Vijftig inzendingen waarvan tweederde wonen, variërend van een particulier houten huis tot een Le Corbusier-achtig appartementengebouw op palen, van schoolgebouwen en kantoren tot restauratie/renovatieprojecten, maar ook bijzondere niet alledaagse ontwerpen zoals een ijsbaan. De jury had het genoeg om zich te mogen buigen over een grote diversiteit aan gebouwen in de regio Oost.

'Netjes gedaan', was een veelgehoorde uitspraak van de jury die alle projecten afzonderlijk besprak. Dit was niet badinerend bedoeld maar respectvol, ons land is tenslotte gebaat bij zorgvuldig uitgevoerde projecten van een hoge gemiddelde kwaliteit. De jury sprak haar waardering uit voor het uitmuntende ambachtsschap bij de restauratie en transformatie van een theater en een postkantoor. Lovenswaardig zijn de particulieren die een 'eigenwijs' huis verkiezen boven een standaard cataloguswoning.

De eerste selectie is niet gebaseerd op in alle opzichten uitmuntende projecten maar op gebouwen met bijzondere kwaliteiten waar de jury graag ter plaatse nader over wilde oordelen. Want het blijft natuurlijk een hachelijke zaak om te beoordelen naar aanleiding van ingezonden

beelden en teksten.

In een tocht langs tien projecten in vijf steden, zijn de meningen verder aangescherpt. Maar ook dit leidde niet tot een eenduidige selectie van genomineerde projecten. De soms heftige discussie spitste zich toe op verschillende onderwerpen. Een kunstig, krachtig in woningen omgezet referentiebeeld van een silo dat in de stedenbouwkundige context niet voldoende tot zijn recht kwam, redde het niet. Waar het ene jurylid sprak van Hollywood-achtige coulissearchitectuur had de ander juist waardering voor de intuïtieve, impulsieve aanpak die zich direct richt op het netvlies en de onderbuik. Een muziektheater als een verzameling stijkenmerken die in beeld, materiaal en detail elkaar op veel plaatsen ongelukkig ontmoeten, kwam ook niet door de selectie. De complexiteit van de opgave en de strijd die geleverd moet worden met corporaties en projectontwikkelaars om uit te stijgen boven het gemiddelde, was een vaak terugkerend onderwerp. Nederland zit behoorlijk vastgeroest in tradities en regelgeving. Om je daaraan te ontworstelen, moet je van goede huizen komen. En hoe nominatiewaardig is dat?

Door te zeven, te kiezen, te discussiëren en weer te kiezen, kwam de selectie tot stand.

Slechts vier projecten zijn volgens de jury

overtuigend genoeg om te nomineren. Het zijn gebouwen met heel verschillende kwaliteiten: een bedrijfsverzamelgebouw dat zich aan de doorsnee heeft ontworsteld, een stedenbouwkundig nauwkeurig ingepast woongebouw en een robuust, zorgvuldig uitgewerkte transformatie van een voormalig industrieel complex. Unaniem was de jury over de winnaar: een voormalige ijzergieterij als uitmuntend middelpunt van een bijzonder onderwijscomplex.

WINNAAR BNA GEBOUW VAN HET JAAR 2009 REGIO OOST

ROC van Twente, Hengelo

Ontwerp: Harry Abels – IAA Architecten, Enschede

Restauratiearchitect: Maarten Fritz – Architectenbureau Fritz, Bussum

Een gebouw met hart en ziel

Bij binnenkomst valt het gebouw als een warme deken over je heen. De immense hal waarbij zowel de bloei als de ondergang van het industriële verleden in stand is gehouden, opent zich gastvrij naar de nieuwbouwvleugels aan weerskanten. De oude constructie met afbladderend verfwerk, afgeknipte, in onbruik geraakte leidingen en hijsbalken verwerkt in loopbruggen, sluit naadloos aan bij de neutrale maar verfrissende schakering van aangrenzende schoollokalen. De keuze voor het vrijhouden van de hal met een paar grote gebaren zoals een als toezien oog vormgegeven conferentiezaal genaamd 'Jonas', een grote roltrap en wc's in containers, maar zeker ook de nieuwbouw voor de grootste onderwijsinstelling van het oosten met de 20.000 leerlingen, dwingt respect af. De nieuwe vleugels zijn op liefdevolle wijze opgedeeld in kleine herkenbare eenheden met patio's en door leerlingen ingerichte huiskamers, waardoor elke afdeling een eigen identiteit heeft. De verfijndheid in dit ontwerp blijkt ook uit de mooie hoge gietijzeren kolommen bij de entree die refereren aan de oorspronkelijke functie van de hal: het gieten van complexe vormen, en de betonnen kolommen die het gebouw vrij indeelbaar maken. Want ook aan duurzaamheid is gedacht. De grote hal dient als voorraadbuffer voor verse lucht, zonneschoorstenen zorgen voor natuurlijke luchtafvoer, de vloeren zijn voorzien van

betonactivering waardoor de energiekosten worden gedrukt, en het spoelwater voor de wc's is afkomstig uit een bron in de binnenstad.

Het specifieke beleid van het ROC, gericht op het bouwen van een onderwijsinstelling die midden in de samenleving staat, heeft hier vorm gekregen door een menging van onderwijs met een café, een restaurant, een winkel, een kinderdagverblijf en een uitzendbureau. Zelfs voor buurtbijeenkomsten is ruimte beschikbaar. De jury is bijzonder onder de indruk van de wijze waarop het brede programma van dit zogenaamde 'Community College' is ingevuld.

Alleen de aansluiting van het gebouw op de naastliggende voormalige arbeiderswoningen en het feit dat in het exterieur het rijke industriële verleden niet terug te vinden is, vinden in het kritische oog van de jury minder waardering. Maar voor het sterke concept, het oog voor detail, de consequente uitwerking, het mooie contrast tussen hard en zacht, en de liefdevolle invulling van het onderwijsprogramma, heeft de jury grote bewondering. Het gebouw is niet alleen een inspirerende studieplek maar ook een nieuw hart voor de stad.

NOMINATIES

Place Vendôme, Zwolle

Ontwerp: Branimir Medić & Pero Puljić – de Architecten Cie., Amsterdam

Een verschil van dag en nacht

Hoe ontkom je aan het stereotype beeld bij een standaard programma met bijhorende maatvoering in een nietszeggende omgeving? Op deze vraag heeft de architect van het bedrijfsverzamelgebouw Place Vendome een helder antwoord gegeven. En dat waardeert de jury.

De kracht zit in de eenvoud: een sprekende vorm en een afwijkende betonconstructie.

Het gebouw is een vierkant blok rond een binnenterrein. Maar door de scherpe schuine uitsneden in twee hoeken bekleed met gepolijste rode betonplaten, en de naar voren en naar achteren hellende, zorgvuldig gedetailleerde glazen gevels, staat hier opeens een bijzonder en spannend object. Ook in het interieur heeft de architect door één bijzondere ingreep een standaard, voor de verhuur geschikt kantoor,

veranderd in een aangename werkomgeving. Hier zit de kunst in de vormgeving van de betonnen draagconstructie. De plastisch, poëtisch gevormde kolommen met daarachter de vrij liggende glazen gevel, doorbreken de anonimiteit en geven het interieur schwing en elegance. Het mooie materiaalgebruik en de zorgvuldige detaillering maken het gebouw af. Deze zorgvuldigheid is doorgezet in het buitengebied, zowel op het binnenterrein als in de omliggende ruimte. Alleen aan de onbeduidende entree van de kantoorgebouwen had de architect iets meer aandacht kunnen besteden.

De jury vindt het gebouw niet alleen een inspirerend voorbeeld voor het vakgebied maar ook een aanwinst voor de omgeving. Overdag oogt het als een glazen sculptuur, als de nacht valt overheerst de swingende plastische vorm van de constructie.

Woongebouw Hobbemastraat, Zwolle
Ontwerp: De Nijl Architecten, Rotterdam
Projectteam: Ben Cohen, Endry van Velzen, Mark de Bokx, Jos van der Steen, Willem Paul, Dreesmann, Pepijn Blom

Een goede buurt

Soms is het een compliment als iets eruitziet alsof het er altijd heeft gestaan. De architect van dit gebouw heeft veel energie gestoken in het doorgronden van de omgeving. Met deze ingrediënten heeft hij een zorgvuldig, eigentijds ontwerp gemaakt. Daar heeft de jury waardering voor.

De bouwlocatie in dit herstructureringsgebied is niet eenvoudig: een driehoekig terrein, met een groene punt. Hier is op ingenieuze wijze een woonblok neergezet dat bestaat uit een helder stramien van galerijwoningen aan besloten binnenterreinen, geënt op de naastliggende strokenbouw uit de jaren vijftig. De stroken lopen niet in het verlengde van deze gebouwen maar waar de bebouwing eindigt begint het groen en andersom waardoor beslotenheid in de open bebouwing ontstaat. Ook het materiaal is afgeleid van de omgeving en op een eigentijdse manier ingezet: oranje-rode baksteen met een heldere geleiding van lichtgrijze betonstroken die aan de buitenzijde van het blok op een zorgvuldige manier om de ramen en balkons zijn gevouwen. De ver uitkragende balkons verwijzen naar de kleine balkons op de kopse kant

van de buurpanden.

De drie nieuwbouwstroken zijn met elkaar verbonden door glazen entreegebouwen met liften en trappenhuisen. Aan de binnenterreinen die hierdoor ontstaan, liggen brede galerijen die de woningen ontsluiten en ontmoetingen mogelijk maken. Deze bijzondere oplossing zorgt ervoor dat de anonimiteit die vaak synoniem is met deze typologie, is voorkomen. Door een mix van oude en jonge gebruikers is de levendigheid van de hoven gewaarborgd. Aan het ene binnenhof wonen alleen senioren maar is op de begane grond een kinderdagverblijf. Bij het andere hof liggen seniorenwoningen tegenover kleinere starterwoningen, die in de toekomst eventueel samengevoegd kunnen worden.

Minder geslaagd vindt de jury de oplossing voor de verplichte buitenruimte in de woningen zonder balkon. Deze 'wintertuin' is niet meer dan een onhandig in te delen glazen kas die een groot deel van de woonkamer afsnoept. Ook de bewoners zijn niet blij met dit ruimteverlies. Als het weer het toelaat zitten zij liever met de burens op de brede galerij. Volgens de jury is het een gemiste kans dat de binnentuin, die aan de ene kant in gebruik is als speelplaats van het kinderdagverblijf en daardoor levendig is, aan de andere kant alleen is ingevuld met tuttig kijkgroen. Maar de jury waardeert het woongebouw dat zowel in de context als in zijn totaalopzet bijzonder zorgvuldig is gemaakt. Door een consequente uitwerking in beeld, materiaal en detail heeft het gebouw een krachtige en trotse uitstraling. De respectvolle wijze waarop is omgegaan met de niet altijd even gewaardeerde architectuur en stedenbouw uit de jaren vijftig, is voorbeeldig.

Woon- en werkfabrieken Dobbelmanterrein, Nijmegen
Ontwerp : Architectenbureau Marlies Rohmer, Marlies Rohmer
Projectteam: Floris Hund, Simone van den Brink, Joost Kolk, Arjan van Ruyven, Lisette Jacobs, Charles Hueber, Irene Zandhuis

Van zeepfabriek tot industrieel stadshart
Uitgangspunt was een verpauperd industrieel terrein. Het grootste deel is gesloopt en heringericht als multifunctioneel stadsgebied. Weer industrieel. Het karakter blijft, de functie verandert. De

bijzondere uitwerking van deze complexe opgave krijgt veel waardering van de jury.

Dobbelman is een begrip in Nijmegen. Het voormalige gesloten fabrieksterrein dat niet in de laatste plaats door de zeeplucht, een belangrijke plek innam in de stad, heeft plaatsgemaakt voor een industrieel ogende multifunctionele stadswijk. Het geheel van woonfabrieken, een woonzorgcomplex, bedrijfsruimte en een parkeergarage, in een bijzondere compositie verwant aan de oorspronkelijke opzet, is een vanzelfsprekend onderdeel van de stad geworden. Drie grote gebouwen, met ieder een eigen schaal en karakter, domineren het nieuwe terrein. Slechts van een gebouw is het oude casco bewaard gebleven. De met zorg gedetailleerde bakstenen gevel is nieuw maar doet het oude gebouw eer aan. De binnen deels in het zicht gelaten oude betonconstructie, geeft de werkplekken op de begane grond een rauw industrieel karakter. Maar ook de nieuwe gebouwen dwingen respect af. Een woongebouw met een enorme gebogen zinken kap met grote raampartijen, is geïnspireerd op niets minder dan het icoon van de industriële vooruitgang: de AEG Turbinefabriek van Peter Behrens. Maar ook het gebouw met een bijzondere bekleding van beweegbare lamellen doet in sfeer en stoerheid niets af aan het terrein.

Oude details zoals de lichtreclames en de oude fabriekspijp maken de geschiedenis van het terrein voelbaar. Dit geldt ook de hergebruikte stelconplaten waarmee het binnenterrein is bekleed. Deze versterken het rauwe industriële karakter van het terrein. Benieuwd is de jury naar de toekomstige invulling van dit ongeprogrammeerde terrein, dat nu de parkeergarage nog niet is opgeleverd, als parkeerplaats wordt gebruikt maar in de toekomst door de bewoners zelf moet worden ingevuld.

De jury is onder de indruk van het hoge ambitieniveau, de robuuste stedenbouwkundige uitwerking van deze complexe opgave, het materiaalgebruik en de detaillering. Het gebied is net opgeleverd maar geeft al een volwassen stedelijk gevoel. En dat is knap.

JURY REGIO OOST

Edwin Oostmeijer (juryvoorzitter) – Edwin Oostmeijer Projectontwikkeling, Utrecht
Hugo de Clercq – FARO Architecten, Zutphen
Jurjen van der Meer – De Zwarte Hond, Groningen
Michaela Stegerwald – Neutelings Riedijk Architects, Rotterdam
Edwin Verdurmen – CASA, Arnhem

Jurysecretaris , auteur juryrapport
Coosje Berkelbach – Architectuurhistoricus, Amsterdam